

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Öğretim Materyallerine İlişkin Görüşleri

Sadık ŞANLI*

ÖZET

Materyaller eğitim öğretim sürecinin verimliliği açısından büyük öneme sahiptir. Eğitim öğretim sürecinin önemli unsurlarından olan öğrencilerin bu süreçte kullanılan materyaller hakkında ne düşündükleri bu noktada değerlidir. Bu çalışma ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde kullanılan öğretim materyallerine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma 2018 yılı Kasım ayında yapılmıştır. Nitel paradigmaya uygun olarak hazırlanan çalışmada durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşme formunda yedi adet açık uçlu soru bulunmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu 30 adet ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılardan elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Elde edilen veriler sonucunda öğrencilerin büyük bir kısmının sosyal bilgiler derslerinde öğretim materyallerinin ya hiç kullanılmadığı ya da çok az kullanıldığı görüşüne sahip olduğu ve ortaokul öğrencilerinin öğretim materyali kavramını sınırlı düzeyde kavradıkları saptanmıştır. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin okullarında olmayan ya da sosyal bilgiler derslerinde kullanılmasını istedikleri materyaller de belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler; Ortaokul; Öğretim Materyali; Sosyal Bilgiler Dersi; Öğrenci Görüşü

Views of Middle School Students on Teaching Aids Used in Social Studies Courses

ABSTRACT

The materials are of great importance for the efficiency of the teaching and learning process. Students who are important elements of education process, what they think about the materials used in this process is valuable. This study is designed to reveal the opinions of secondary school students on the teaching materials used in social studies lesson. The research was conducted in November 2018. A case study pattern was used in the study prepared in accordance with the qualitative paradigm. The data of the study were obtained by semi-structured interview form prepared by the researcher. There are seven open-ended questions in the interview form. The study group consists of 30 secondary school students. The data obtained from the participants were analyzed with descriptive analysis technique. As a result of the data obtained, it was found that most of the students had little or no use of teaching materials in social studies courses and that secondary school students had a limited understanding of the teaching

* Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi. sdksnl07@gmail.com

material concept. At the end of the research, materials which are not in the schools of secondary school students were determined. In addition, the materials they want to be used in social studies lessons are also determined.

Keywords: Social Studies; Middle School; Teaching Aid; Social Studies Course; Student View.

GİRİŞ

Bilgi ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler ve değişimlerin yaşandığı 21. yüzyılda eğitim, öğrenme, öğretim, iletişim ve teknoloji gibi kavramların her geçen gün yeniden irdelenmesi, tartışılması gerekmektedir. Her alanda olduğu gibi öğrenme ve öğretme ortamlarında da bilim ve teknolojik gelişmelerin sunmuş olduğu olanakların etkili bir şekilde kullanılmasının öğrenmede büyük faydalarının olacağı gerçeği artık bütün çevreler tarafından kabul edilmektedir.

Teknolojik gelişmeler eğitimin bir ürünü olarak değerlendirilebilir. Bu yüzden eğitim teknolojiyi teknolojide eğitimin ilerlemesine ve eğitimde de farklı bakış açılarının oluşmasına neden olmuştur. Eğitimde kullanılan teknolojilerle birlikte eğitim ortamları, eğitim gören öğrenciler ve eğitim veren öğretmenler de bu teknolojilerle birlikte değişime uğramıştır (Tor ve Erden, 2004). Teknolojik gelişmeler sonucunda günümüz eğitimini nitelik olarak geliştirmek ve verimliliğinin de artırılması için eğitim programları, ders araç ve gereçleri teknolojiye uyumlu hale getirilmeye çalışılmaktadır ve bu bir zorunluluk haline gelmiştir. Bundan dolayı eğitimin ve öğretimin materyallerle desteklenmesi son yıllarda eğitimcilerin ilgi odağı haline gelmiştir. Materyallerle desteklenen eğitimde amaç, temelde öğretimin daha kalıcı hale getirilmesidir.

Teknolojik gelişmelere paralel olarak günümüzde araç gereç ve öğretim materyalleri her geçen gün artmakta ve basit karmaşık birçok formda karşımıza çıkmaktadır. Bu materyallerinin önemli görevi eğitimde öğrenci dikkatini çekmesi ve bu öğrencilerin öğrendiği bilgilerin daha kalıcı hale getirilmesidir. Bu materyallerde aranan diğer bir özellik ise materyalin yapılışının kolay maliyetinin ucuz olması ve dayanıklılığının olmasıdır (Ergin, 1995; Özdemir, 2000; Semerci, 2006).

Öğrencilerde bilgi, tutum, becerive değerleri geliştirirken kullanılan bütün araç, gereç ve kaynaklar öğretim materyali olarak adlandırılır. Bireylerin öğrenmeleri üzerine yapılan araştırmalarda, öğrenmelerin gerçekleşmesinde görsel ifadelerin payının önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Yani öğrencilerden bazılarının görsel betimlemeler vasıtasıyla daha kolay öğrendikleri bilinmektedir. Görsel unsurlar; öğrenen bireylerin dikkatini çekerek onları güdüler, dikkatlerini diri tutar, duygusal tepkiler göstermelerine olanak verir, kavramların somutlaştırılmasına fırsat tanır, zor anlaşılan kavramları basitleştirir, şekiller kullanarak bilginin düzenlenmesini ve kavranmasını kolaylaştırır. Bir kavramla ilgili unsurlar arasındaki bağlantıları örgüt şemaları ve akış şemaları vasıtasıyla basitleştirerek verebilir ve bazı

öğrencilerin görsel unsurları kullanarak, dikkatlerinden kaçırabilecekleri bazı önemli noktaları kavrama fırsatı verebilir (Demirel, Seferoğlu ve Yağcı, 2002).

Materyallerin etkin ve amacına uygun kullanıldığı bir eğitim öğretim sürecinde kullanılan materyalin öğrenci başarısına olumlu katkıları olacağı yapılan birçok bilimsel çalışmada değerlendirilmiştir. Bu kullanılan materyallerin eğitim öğretimin hedeflerine uygun olarak yapılandırılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca kullanılacak materyalin öğretmen tutum ve becerileri ve öğrencilerin özelliklerine dikkat edilerek en uygun olanının seçilmesi gerektiği belirtilmiştir (Yalın, 1997, s.86).

Eğitim öğretimin etkin olarak gerçekleştirilebilmesi için birçok bilim dalında (sosyal bilimler, matematik, fen bilimleri) gibi birçok materyalden yararlanılır. Böylece eğitim öğretimin bir amacı olan hedefleri hedef davranışlara dönüştürülmesine fayda sağlayacaktır. Özellikle bu husus sosyal bilgiler öğretimi için bir numaralı konudur. Bundan dolayı sosyal bilgiler öğretiminde birçok materyalden yararlanılmaktadır (Nalçacı ve Erçoşkun, 2005, s.144). Bir başka deyişle materyal; öğrenme öğretme sürecinde kullanılan araç gereç ve öğretim teknolojisidir (Şahin ve Yıldırım, 2001).

Materyalin öğrenme öğretme sürecinde dikkatli bir biçimde kullanılması süreci daha kısa bir hale getirecektir. Materyallerin bu şekilde kullanılması eğitimi daha sistemli ve bütüncül bir hale getirmeye yardımcı olacaktır (Sönmez, Çavuş ve Merey, 2009). Materyal kullanımı öğrenme öğretme sürecinde konuların daha hızlı ve etkili bir biçimde öğretilmesi açısından ve artan öğretim niteliği açısından önemli bir konudur (Demirel, 2002).

Sosyal bilgiler konu alanı olarak insanı ve içinde yaşadığı çevreyi ve bu çevrede bulunan canlı ve cansız varlıkların insanlarla olan etkileşimi ve iletişimini konu almaktadır. Bu yüzden sosyal bilgiler dersi anlatımında bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Bunlardan en büyüğü somut olmayan konuların yeterince somutlaştırılmamasıdır. Eğitim sistemimizin temelinde sınavlar olmasından dolayı öğrenciler zorunlu olarak "ezberci" bir yola zorlanmaktadır. Asıl olması gereken ise bu sistemden vazgeçilip öğretimin daha çok görsel ve işitsel kaynaklarla ve materyallerle desteklenmesi öğrencilerin öğrenme arzularının desteklenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır (Güngördü, 2003).

ABD'li eğitimci Edgar Dale'nin geliştirdiği yaşantı konisine göre koninin taban kısmı somut yaşantılar olup koninin tavanının da soyut yaşantılar olduğunu görmekteyiz. Bu koniye göre Çilenti (1984) insanlar bir bilgiyi öğrenirken ne kadar duyu organı ile işin içerisinde bulunabilirse kalıcılık bir o kadar da fazla oluyor ve unutmaya daha geç geçiyor. En iyi öğrenme şekli olarak ta insanların kendilerinin yaparak yaşayarak öğrendikleridir. Öğrenmelerin çoğu insanların gözleri vasıtası ile gerçekleşmektedir. Öğrenmenin en kısa ve etkili yollarından biride basitten karmaşığa, somuttan soyut olana doğru olanıdır.

Günümüzde bilginin nasıl öğretileceği ve kullanılacağı bilim insanlarının çözmeye çalıştıkları önemli problemlerden birisidir. Bu problemin çözülmesinde en önemli rolü gerekli bilgiye etkili ulaşım yollarını özümsemiş bireylerin oynadığı bir gerçektir. İhtiyaç duyulan bilgiye etkili ulaşım üzerinde derslerde uygun ve verimli öğretim materyali kullanımının etkisi büyüktür (Çelikkaya, 2017). Öğrenme ve öğretme ortamında öğretim materyalleri kullanımının öğrenen açısından somut yaşantı sunması, yaparak ve yaşayarak bilgi ve beceri kazandırması, kazanılan bilgi ve becerilerin kalıcı izli olması, bilgiyi öğretmenlerin yanında farklı kaynaklardan edinmeyi sağlaması, bilgiye erişimde çoklu ortamlar sunması gibi pek çok yararı vardır (Çelikkaya, 2013). Bu bağlam ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde kullanılan öğretim materyallerine ilişkin görüşlerinin ortaya çıkarılmasının önemi büyüktür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın ortaokul öğrencilerinin derslerde kullanılan materyallere ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla hazırlanmıştır.

Bu genel amaç doğrultusunda, aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Ortaokul öğrencileri öğretim materyali kavramını nasıl algılamaktadırlar?
2. Ortaokul öğrencileri sosyal bilgiler derslerinde hangi öğretim materyallerinin kullanıldığını ifade etmişlerdir?
3. Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde öğretim materyali kullanımının önemi konusundaki düşünceleri nasıldır?
4. Ortaokul öğrencileri sosyal bilgiler derslerinde kullanılan öğretim materyallerinden hangisini en faydalı olarak görmektedirler?
5. Ortaokul öğrencileri sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde bireysel ya da birlikte hangi tür öğretim materyallerini hazırlattığını söylemişlerdir?
6. Ortaokul öğrencileri sosyal bilgiler derslerinde öğretim materyali kullanmada hangi engellerle karşılaştığını düşünmektedirler?
7. Ortaokul öğrencileri sosyal bilgiler dersleri için okullarında hangi öğretim materyallerinin bulunmasını istemektedirler?

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Nitel araştırma yöntemine uygun olarak hazırlanan bu çalışmada durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması araştırması gerçek yaşamın, güncel bağlam ya da ortamın içindeki bir durumun araştırılmasını gerektirmektedir (Yin, 2009). Durum çalışması araştırmanın hem ürünü hem de nesnesi olabilecek nitel araştırma içerisindeki bir desen türüdür. Durum çalışması araştırması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2014).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Antalya’da eğitim-öğrenim görmekte olan 30 adet ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların sınıf düzeyleri ve yaş gruplarına ilişkin betimsel veriler

		f	%
Sınıf Düzeyi	6. Sınıf	4	13,33
	7. Sınıf	12	40
	8. Sınıf	14	40,67
	Toplam	30	100
		f	%
Yaş	10 yaş	1	3,33
	11 Yaş	8	26,67
	12 Yaş	4	13,33
	13 Yaş	14	46,67
	14 Yaş	3	10
	Toplam	30	100

Katılımcıların tamamı erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Ölçüt örnekleme kullanılan araştırmalarda gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar ya da durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü (temel nitelikleri) karşılayan birimler örnekleme alınır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014; Patton, 2002). Bu çalışmada da öğrencilerin devam ettikleri okulları temsil eder nitelikte oldukları varsayılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanımının sebebi ise belirli standartlarda ve düzeylerde esneklik sağlamasıdır. Diğer test ve anketlerde olanın aksine katılımcı burada fikrini açıkça belirtebilmektedir ve bu özelliğinden dolayı araştırmacılar tarafından sıkça tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırma 2018 yılı kasım ayında gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen veriler sistematik olarak kodlanmıştır.

BULGULAR

Katılımcılardan elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda ulaşılan bilgiler aşağıda verilmiştir. Aşağıda alt problemlerle birlikte katılımcılardan alınan veriler verilmiştir.

1. Materyal (ders araç-gereci) nedir? Lütfen açıklayınız.

Bu alt probleme ilişkin katılımcıların görüşleri incelenmiş ve iki ana tema oluşturulmuştur.

Tablo 2. Ortaokul öğrencilerinin materyal nedir sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin veriler

Tema	Alt Tema	Katılımcı	Frekans
Derste Kullanılan Materyalleri Belirtenler	Kalem	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K9, K12, K16, K17, K18, K19, K23	13
	Silgi	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K9, K12, K16, K23	10
	Defter	K1, K3, K6, K9, K12, K13, K14, K17, K23	9
	Kitap	K1, K2, K3, K7, K9, K12, K13, K14, K18	9
	Kalem ucu	K2, K4, K5, K16	4
	Atlas	K7, K13, K14, K15	4
	Akıllı tahta	K1, K20, K28	3
	Harita	K17, K20	2
	Diğer	K3, K8, K17	3
	Materyaller		
Materyal Kavramını Tanımlayanlar		K10, K11, K21, K22, K25, K26, K27, K29, K30	9

Tablo 2. incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin materyal nedir sorusuna verdikleri cevapların değerlendirilmesi sonucunda iki ana tema oluşturulmuştur.

Birinci temada materyal nedir sorusuna derste kullanılan materyal örneklerini cevap olarak yazan öğrenci görüşleri yer almaktadır. Bu tema altında kalem, silgi, defter, kitap, kalem ucu, atlas, akıllı tahta, harita ve diğer materyaller başlıklı alt temalar ortaya çıkmıştır. Diğer materyaller olarak ise cetvel, kalemlik, resim çantası, makas, yapıştırıcı, boya, fon kartonu ve sözlük materyalleri belirtilmiştir.

Ortaya çıkan ikinci temada öğrenciler materyal kavramını tanımlamışlardır. Bu temaya ilişkin bazı öğrenci görüşleri aşağıda yer almaktadır.

K10: Konuyu anlatmak için kullanılan malzemeler.

K22: Gereksinim duyulan ihtiyaçlar.

K25: Bir dersi anlatmak için kullanılan somut eşya.

K27: Derste kullanılan aletler.

K30: Derste kullanılan aletler.

2. Sosyal bilgiler derslerinizde hangi materyaller (ders araç-gereçleri) kullanılmaktadır?

Bu alt probleme ilişkin katılımcıların görüşleri incelenmiş ve iki ana tema oluşturulmuştur. Bu alt probleme katılımcılar genel başlık olarak harita, akıllı tahta, atlas, defter, kitap kavramlarını belirtmişlerdir.

Tablo 3. Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde hangi materyaller kullanılıyor sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin veriler

Tema	Katılımcı	Frekans
Atlas	K6,K7,K9,K12,K14,K16,K19	7
Harita	K1,K17,K18,K22,K24,K25	6
Akıllı tahta	K20,K23,K26,K27,K29,K30	7
Kitap	K2,K4,K5,K10,K11,K13,K15,	7
Silgi	K3	1
Fon kartonu	K8	1
Kalem	K21	1

Tablo 3. incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin Sosyal bilgiler derslerinizde hangi materyaller kullanılmaktadır sorusuna verdikleri cevapların değerlendirilmesi sonucunda 7 tema oluşturulmuştur. Elde edilen verilere göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde en fazla atlas; en az ise silgi, fon kartonu ve kalem kullandıkları anlaşılmaktadır.

3. Sosyal bilgiler derslerinde materyaller (ders araç-gereçleri) kullanımının önemini açıklar mısınız?

Tablo 4. Ortaokul öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde materyal kullanımının önemini açıklar mısınız sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin veriler

Tema	Katılımcı	Frekans
Harita kullanma becerisini geliştirmeye yardımcı olması	K6,K9,K12,K13,K17,K18,K19,K21,K22,K23,K25,K26,K27,K29,K30	15
Öğretim materyallerinden bahsedenler	K2,K3,K4,K5,K14,K15,K16,K2	8
Dersi anlamaya yardımcı olması	K1,K10,K11,K24	4

Tablo 4. incelendiğinde sosyal bilgiler dersinde materyal kullanımının önemini açıklar mısınız sorusuna verdikleri cevapların değerlendirilmesi sonucunda üç ana tema oluşturulmuştur.

Birinci temada öğrencilerin materyallerin harita kullanma becerisini geliştirmeye yardımcı olması görüşü yer almaktadır. Bu temaya da ilişkin öğrenci görüşleri şunlardır:

K1: Daha iyi anlama.

K10: Onlarla konu anlayabiliriz.

K24: Daha iyi öğrenmek için kalıcı kalsın diye.

İkinci temada ise birçok öğrenci öğretim araç gereçlerinden söz etmiştir. Bu tema altında öğrenciler kitap, defter, akıllı tahta gibi öğretim araç gereçlerini belirtmişlerdir.

Üçüncü temada ise öğrencilerin materyallerin dersi anlamaya yardımcı olması görüşü yer almaktadır. Bu temaya da ilişkin öğrenci görüşleri şunlardır:

K6: Coğrafyayı eskiden nasılmış ülkeleri öğrenmek.

K9: Atlasta hangi devletin nereyi ele geçirdiğini buluruz.

K12: Atlasta haritaya bakarız.

K17: Sosyal dersinde haritaya bakmak gerektiği

4. Sosyal bilgiler derslerinizde kullanılan materyallerden (ders araç-gereçleri) en faydalı olanı sizce hangisidir?

Tablo 5. Ortaokul öğrencilerinin derslerinizde kullanılan materyallerden faydalı olanı sizce hangisidir sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin veriler

Tema	Katılımcı	Frekans
Ders kitabı	K3,K6,K10,K11,K12,K13,K14,K16,K19,K22	10
Harita	K1,K2,K4,K5,K27,K30	6
Akıllı tahta	K20,K21,K23,K26,K29	5
Atlas	K7,K8,K9,K15	4

Tablo 5. incelendiğinde Sosyal bilgiler derslerinizde kullanılan materyallerden (ders araç-gereçleri) en faydalı olanı sizce hangisidir sorusuna verdikleri cevapların değerlendirilmesi sonucunda dört ana tema oluşturulmuştur. Bu temalar sırasıyla; ders kitabı, harita, akıllı tahta ve atlas şeklindedir.

5. Sosyal bilgiler öğretmenleri derslerinizde bireysel ya da birlikte hangi tür materyalleri (ders araç-gereçleri) hazırlattı? Lütfen yazınız.

Tablo 6. Sosyal bilgiler öğretmenleri derslerinizde bireysel ya da birlikte hangi tür materyalleri hazırlattı sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin veriler

Tema	Katılımcı	Frekans
Soruyu yanıtlamayanlar.	K12,K16,K17,K20,K22,K24,K26,K29,K30	9
Derste materyal hazırlamayanlar.	K1,K10,K11,K13,K14,K15,K19,K23,	8
Derslerde materyal hazırlayanlar.	K2,K4,K5, K7,K8, K25	6

Tablo 6. incelendiğinde Sosyal bilgiler öğretmenleri derslerinizde bireysel ya da birlikte hangi tür materyalleri hazırlattı sorusuna verdikleri cevapların değerlendirilmesi sonucunda üç ana tema oluşturulmuştur.

Öğrencilerin bir kısmı bu soruya cevap vermek istememişleridir. Ortaya çıkan ikinci temayı derste materyal hazırlamayan öğrenci görüşleri oluşturmaktadır. Üçüncü temada ise derste materyal hazırlayan öğrenci görüşleri yer almaktadır. Bu temaya ait bazı öğrenci yanıtları şu şekildedir. *Şiir hazırlayanlar (K2, K4, K5). Işıklı Türkiye haritası hazırlayanlar (K7, K8). Osmanlı kronolojisi hazırlayanlar (K25).*

6. Sosyal bilgiler derslerinizde materyal (ders araç-gereçleri) kullanmada karşılaştığınız engeller nelerdir?

Tablo 7. Sosyal bilgiler derslerinizde materyal kullanmada karşılaştığınız engeller nelerdir sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin veriler

Tema	Katılımcı	Frekans
Materyallerden kaynaklanan sorunlar	K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K14, K15, K17, K18, K24, K29	17
Fiziksel çevrenin yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar	K2, K13, K16, K19	4

Tablo 7. incelendiğinde Sosyal bilgiler derslerinizde materyal kullanmada karşılaştığınız engeller nelerdir sorusuna verdikleri cevapların değerlendirilmesi sonucunda iki ana tema oluşturulmuştur.

Birinci temada derste materyallerde kaynaklanan sorunların olduğu görüşler yer almaktadır.

K10: Kalemin kırılması.

K11: Def0terin yırtılması.

K3: Silginin bitmesi.

İkinci temada fiziksel çevrenin yetersizliğinden kaynaklanan sorunların olduğu öğrencilerin görüşleri yer almaktadır.

K20: Elektrik gitmesi.

K1: Eski olması.

K29: Haritadan anlamıyorum.

K30: Öğretmen tek materyal üzerinden gidince anlaması zor oluyor.

Sosyal bilgiler dersi için okulunuzda bulunmasını istediğiniz materyaller (ders araç-gereçleri) nelerdir?

Tablo 8. Sosyal bilgiler dersi için okulunuzda bulunmasını istediğiniz materyaller nelerdir sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin veriler

Tema	Katılımcı	Frekans
Farklı türden haritalar	K30, K25, K4, K5, K7, K8	6
Atlas	K9, K10, K11, K12	4
Akıllı tahta	K4, K5, K20	3
Tarih şeridi	K10, K11	2
Küre	K2	1

Tablo 8. incelendiğinde Sosyal bilgiler dersi için okulunuzda bulunmasını istediğiniz materyaller nelerdir sorusuna verdikleri cevapların değerlendirilmesi sonucunda; farklı türden haritalar, atlas, akıllı tahta, tarih şeridi ve küre olmak üzere beş tema oluşturulmuştur.

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre katılımcıların büyük bir kısmı materyal kavramı olarak sadece kendilerinin kullanmış oldukları defter, kalem, silgi, kitap gibi kavramları belirtmişlerdir. Bir kısım katılımcı ise materyalin tanımını yapmıştır. Katılımcılara derslerde kullandıkları öğretim materyallerinin ne olduğu sorulduğu zaman ise genel başlık olarak harita, akıllı tahta, atlas, defter, kitap kullandıklarını söylemişlerdir. Materyal kullanımının önemi sorulduğu zaman ise katılımcıların büyük bir kısmı işlenen dersin kalıcılığının arttığını belirtmişlerdir. Derslerin sıkıcı geçmediği ve haritalardan işlenen derslerinde ülkelerin yerini daha rahat göstermelerine yardımcı olduğu belirtilmiştir.

Katılımcıların büyük bir kısmının kullanılan materyallerden en faydalısının ders kitabı olduğunu belirtmişler diğer bir kısım katılımcılar ise en faydalı materyalin harita olduğunu vurgulamışlardır. Katılımcılardan derslerde materyal hazırlayıp hazırlamadıkları sorulduğu zaman çoğunun derslerde materyal hazırlamadıkları ortaya çıkmıştır. Materyal hazırlayan katılımcı sayısının az olduğu görülmektedir. Bir kısım katılımcı ise soruyu boş bırakmıştır.

Katılımcılara yönelmiş olduğumuz materyal kullanımında karşılaştıkları sorunlarla ilgili birçok farklı dönüt alınmıştır. Bu dönütlerden en dikkat çekenleri ise derslerde kullanılan materyallerin eski olması, derslerde öğretmenlerin bağırması ve derslerin sadece tek bir materyalle işlenmesidir. Katılımcılara yöneltilen diğer bir soru ise okullarında bulunmasını istedikleri materyaller neler olduğuydu. Katılımcılar bu soruda ise farklı isteklerde bulunmuşlardır. Örneğin çoğu katılımcı akıllı tahta, haritalar, tarih şeridi ve Osmanlı dönemine ait haritalar, cepheler, eski Türk devletlerine ait bayraklar, savaşlar, komutanlar, olay kronolojileri gibi materyallerin olmasını istedikleri ortaya çıkmıştır.

Araştırma sonucuna göre materyal kullanımının yetersiz olduğu görülmüştür. Bunun sebebinin ise öğretmenlerin materyal kullanımı konusunda eğitim almadığı düşünülmektedir. Elde edilen diğer bir sonuç ise okullarda bulunan materyal yani öğretim araç ve gereçlerinin durumunu ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu sonuçtan dolayı materyal kullanılması gereken derslerin başında gelen sosyal bilgiler dersi materyal kullanılmadan işlendiği ve bu materyal kullanılmadan işlenen derslerin kalıcılığının daha az olduğu diğer bilimsel çalışmalarla kanıtlanmıştır (Yeşiltaş, 2009, s.225-227; Yaşar ve Gültekin, 2009, s.313; Meydan ve Akdağ, 2008, s.148; İşman, 2008, s.56-62; Yalın, 2010, s.82-90). Materyal kullanımını etkileyen hususların başında materyal kullanılacak ortamın yeterli olmaması ve her ders için özel sınıflar oluşturulmaması gibi nedenler gelmektedir. Materyallerin öğretmenlerin kullanımına hazır bulunması gerekmektedir fakat araştırma sonuçlarımıza göre okulda yeterli materyal bulunmadığı öğrenci görüşleri ile saptanmıştır.

Bu alanda yapılan başka çalışmalarda ise öğretmenlerin materyal kullanım düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarında öğretmenlerin materyal kullanımında

yaşadıkları şu sorunlar ortaya çıkmıştır. Öğretim ortamının yetersizliği, öğrenci sayısının fazlalığı, zaman, bütçe, materyal yapımı hakkında bilgi eksikliği gibi birçok önemli sonuç ortaya çıkmıştır. Materyal kullanımında karşılaşılan önemli bir sorun ise okulun ve öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarıdır (Ulusoy ve Gülsüm, 2009). Öğretmenler üzerinde yapılan bir çalışmada ise öğretmenlerin sorun yaşamadığı materyalin tahta ve harita olduğu ortaya çıkmıştır (Çelikkaya, 2013). Bu sonuç öğrenciler üzerinde yapmış olduğumuz çalışma ile benzerlik göstermektedir. Sonuç olarak materyalin derslerde kısıtlı kullanıldığı ortaya çıkmış katılımcıların materyal kullanımını daha fazla istediği ortaya çıkmış, materyal ile yapılan eğitimin daha kalıcı olduğu katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

Elde edilen diğer bir önemli sonuç ise okullarda materyal eksikliği olduğu öğrencilerin daha farklı materyallerle tanıştırılması gerektiğidir. Eksik olan bu materyallerin tespitinin yapılıp eksiklerin giderilmesi gerekmektedir. Sosyal bilgiler gibi derslerde soyut kavramların soyutlaştırılması çok önem arz etmektedir. Günlük hayatta büyük önemi olan konular öğrencilerin siyasal ve sosyal haklarının öğretilmesi, yaşadığı ülkeyi ve coğrafyayı tanması ve geçmişini tanması açısından sosyal bilgiler dersinin öğrencilere en iyi şekilde kavratılması gerekmektedir. Bu yüzden en iyi şekilde öğrencilerin dersi kavratılması ve bununda materyallerle desteklenmesi hayati önem taşımaktadır. Uygulayıcılara yani öğretmenlere düşen en büyük görev materyallerin dersin amaçlarına uygun ve uygulama esnasında zaman kaybını en aza indireyecek yani efektif bir şekilde kullanılmasıdır. Bu şekilde uygulanan materyaller hem öğrencilerin dikkatini çeker aynı zamanda da kalıcılığı büyük oranda artırır.

Öneriler

Bu çalışma sonucunda elde edilen verilerden anlaşılmaktadır ki öğrencilerin bazı öğretim araç ve gereçlerinde eksiklikler bulunmaktadır. Bunun en büyük sebebinin ise öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik durumları olduğu düşünülmektedir bundan dolayı öğrencilere bu materyallerin temini konusunda çalışmaların yapılması gerekmektedir. Diğer bir sorun ise okulların fiziki şartlarının iyileştirilmesi gerektiğidir (Her ders için sınıflar tahsis edilmesi gibi).

Diğer bir konu ise öğrencilerden elde edilen sonuçlarda okulda bazı materyallerde (öğretim araç gereci) eksiklikler bulunduğudır. Bu eksik olan materyallerin tespitinin yapılıp en hızlı şekilde öğretim ortamına sokulması gerekmektedir. Materyal kullanımında yaşanan sorunlardan birinin de öğretmen bilgi ve becerilerinin bu konuda yetersiz olmasıdır. Bunun da hizmet içi eğitimlerle giderilmesi gerekmektedir. Öğretmen ve öğrencilerin materyal kullanımına teşviki de önem arz eden konulardandır.

KAYNAKÇA

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim araç-gereç ve materyallerini kullanma düzeyleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 73-105.
- Çelikkaya, T. (2017). *Sosyal bilgiler öğretiminde araç-gereç ve materyal kullanımının önemi*. İçinde R. Sever ve E. Koçoğlu (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çilenti, K. (1984). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Creswell, J. W. (2014). *Nitel araştırma yöntemleri* (Çev. Edt: Bütün, M. ve Demir, S. B). 2. Baskı, Ankara: Siyasal Kitap.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S. S. ve Yağcı, E. (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ergin, A. (1987). *Eğitim bilimleri, eğitim teknolojisi*. Ankara: Açık Öğretim Yayınları.
- Güngördü, E. (1997). *Coğrafyada öğretim metodu, ilkeler ve uygulamalar*. Ankara: İdeal Copy Yayınları.
- İşman, A. (2008). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Meydan A. ve Akdağ H. (2008). *Sosyal bilgiler öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde*. Ankara: Pegem Akademi.
- Nalçacı, A. ve Erçoşkun, M. H. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanılan materyeller. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 142-154.
- Şahin, T. Y. ve Yıldırım, S. (2001). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Semerci, A. (2006). *İlköğretim birinci kademedeki görev yapan sınıf öğretmenlerinin, etkili materyal kullanma yeterlilikleri üzerine öğretmen ve yönetici görüşleri (Antalya örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

- Sönmez, Ö. F., Çavuş, H. ve Merey, Z. (2009). Coğrafya öğretmenlerinin öğretim teknolojileri ve material kullanma düzeyleri. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 213-228.
- Tor, H. ve Erden, O. (2004). İlköğretim öğrencilerinin bilgi teknolojilerinden yararlanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *The Turkish Online Journal of Educational Technology (TOJET)*, 3(1), 120-130.
- Ulusoy, K. ve Gülsüm, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin material kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 85-99.
- Yalın H. İ. (2010). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme* (22. Baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Yaşar Ş. ve Gültekin M.(2009). *Sosyal bilgiler öğretiminde araç-gereç kullanımı*. Öztürk, C. (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde, Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşiltaş E. (2009). *Sosyal bilgiler öğretiminde öğretim materyalleri ve teknolojileri*. M. Safran (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde, Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.